

India: een spiegel

Alles is schoonheid in India, en alles is pijnlijk. Wie daar verblijft, wordt overspoeld door heftige, tegenstrijdige gevoelens. Marielle van den Bergh was er als artist in residence en liet haar ervaringen bezinken in installaties en wandtapijten. DeMedici Beeldende Kunst in Nunspeet toont het komende jaar op verschillende tijdstippen dit confronterende werk. Deze kunst heeft alle vrijblijvendheid achter zich gelaten.

Door Ans van Berkum

Aanraakbaar

Wie door Westerse waarden is gevormd staat versteld van de volslagen onverschilligheid die je in India waarneemt voor allerlei vormen van leven; voor de enorme ongelijkheid; voor de onvoorstelbare armoede tegenover onbeschaamd geëxposeerde weelde. Je staat verteld over het klakkeloze aanvaarden van het inhumane kastensysteem. Een kwart van de miljoenenbevolking wordt beschouwd als kasteloos, als onrein en 'onaanraakbaar' en heeft daardoor geen toegang tot talloze levensgebieden. Dan is er de kinderarbeid. De minachting voor vrouwen. Je ziet ze in kleurige sari's onophoudelijk steigers beklimmen, met manden vol bakstenen op hun hoofd, gedirigeerd door heren met mobieltjes. Je ziet het bruidschat systeem dat eindeloos veel slachtoffers eist. De superdunne riksja jongens; de glanzend koperen waterkruiken op de hoofden van donker gesluierte vrouwen, de verminkte bedelaars, de massa's mensen. De stille rivieren en meren, de prachtige kleuren van de pigmenten. Het is een kookpot, evenzeer getekend door minachting voor de menselijke existentie, als door het verlangen je tot het zijn te verhouden op een spirituele manier en door grenzeloos ontberen het nirwana te bereiken. Mariëlle van den Bergh maakte het mee. Het raakte haar diep.

Dat was in 2009, in Udaipur, waar ze samen met haar man, de kunstenaar Mels Dees en zoon Quirijn van elf in het huis Makanne verbleef. Een Moghul paleis dat door de Deense papierkunstenaar Anne Vilsbøl tot een residency voor kunstenaars werd verbouwd. Vanuit de harmonie van het huis aan het meer stortte ze zich in Indiase samenleving. Toen ze terugging droeg ze de vraag met zich mee hoe dat te verwerken.

Hondenleven

De laagsten van de laagsten zijn de honden, zag ze. De afschuwelijk magere honden, die hun korte leven in groepen op vuilnisbelten slijten. Iedereen ziet ze vanuit een ooghoek, met een verstolen blik, en ziet ze tegelijkertijd liever niet. Als je iets over India wilt vertellen, dan moeten precies die honden de drager zijn van het verhaal, vond de kunstenaar. Ze verbeelde ze in pitriet, met rijstpapier bespannen, als lege naakte vormen met holle ogen. En de verrassing is dat dit poëtische materiaal, waarin ze ook haar grote, verlichte vissen, tuimelende schelpen en zwevende boten verbeelde, de drager kan worden van een grimmige sfeer. Van een hopeloze schreeuw. Van een statement,

waarvoor geen oplossing is. Ze plaatste ze op een vieze deken, omringd door kluiten vuil vilt, die niet anders kunnen dan refereren aan drollen en stank. Aan India.

Lappen, vodden

In 2009 maakte ze de tentoonstelling *Thuisland* in de Tiendschuur in Weert, naar aanleiding van de ontruiming van het huis waar ze haar jeugd doorbracht in een gezin waarbij ook met haar twee tantes inwoonden. In dat grote herenhuis aan het kanaal, dat haar opa in 1913 bouwde, werd ze omringd door meubels die haar hij ooit in de voorkamer op de draaibank maakte en een eindeloze stroom aan gebruikstextiel dat de tantes vol toewijding voor de huishouding produceerden. Lakens, zakdoeken, kleedjes en tafellakens, in ongelooflijke hoeveelheden.

Uit het verlaten huis haalde Mariëlle zakken vol gehaakte spreien, hemden met monogrammen, gordijnroesjes, dekens en kleden. Materiaal, vol geur en geschiedenis, dat door de handen van heel veel mensen was gegaan. Haar liefde voor textiel als medium in haar kunst kreeg een kick. Ze nam de schat in beslag om er treffende installaties mee te maken. *Roots*, ontstond. Een leeg ledikant van papier, naar model van het gedecoreerde houten bed van haar opa, vormde de kern. Daarop een landschap aan stoffen, dat de voorbijge wereld ontzettend dichtbij bracht. Voorbij? Wat is voorbij? Zolang iemand het zich herinnert, is wat voorbij is een realiteit van nu. Herinneringen, vervat in de textiele erfenis, manifest in de neus, in tastende vingers en in verwonderde ogen, kwamen door de hand van de kunstenaar tot leven. Het zijn Mariëlle's herinneringen, maar ook die van iedereen van haar generatie. Zo leefden we. Het is net of al die lappen en vodden een sluis naar een zee aan ervaringen openen.

Geen wonder dat de kunstenaar ook na haar Indiase ervaring trouw bleef aan textiel als uitdrukkingmiddel. In de textiel wortelt zij zelf. De tweede hondeninstallatie die ze in 2011 bij DeMedici exposeert is gemaakt van stoffen die in het Audax Textielmuseum in Tilburg geweven werden. Ze begon daar eerst met wandtapijten te laten maken, van plaatjes en foto's. In het Textielmuseum kan men de meest complexe afbeeldingen met computertechnieken omzetten in verrassend subtiele weefsels. Het is een wonder om te zien hoe gevoelig de resultaten zijn. Met behulp van deze techniek kun je schilderen in een kleurengamma dat niet onderdoet voor een olieverfpalet. Mariëlle laat het zien: Ze verbeeldt wat nevel is, junglehitte, bosgrond, of wekt de mystieke begroeiing onder een watervlak tot leven. Als het tapijt volgens haar instructies voltooid is bewerkt ze de bovenlaag van de stof waar nodig met vilt, of gaat het doek te lijf met een brander. Na de schoonheid volgt de betekenis.

Zo maakte ze een tapijt van de slag bij Scheveningen. Een gebeurtenis die cruciaal was in onze vaderlandse geschiedenis en waarbij Michiel de Ruyter het leven liet. Ze brandde gaten in het weefsel en vulde die met afbeeldingen van andere geweldsmomenten in onze vaderlandse geschiedenis. Wat deden we met de slaven in Suriname, met Indonesiërs, met heksen? Het schemert allemaal in kleine, bekende plaatjes, door het gewonde doek. Het werk opent letterlijk een wereld van geweld.

Opstijgen

Na India ontstonden ook de werken *Holy Tree, the take off* en *Spotting Sadhus*. Tapijten met een licht ironische inslag. De heilige boom lijkt op het punt te staan om op te stijgen, met blote worteltjes, omringd door vlinderende bloemen. Ongelooflijk roze en ongelooflijk exhibitionistisch. De associatie

met tv spots waarin auto's, hypotheeken of cataloguswoningen ons het diepste geluk beloven, kan niet uitblijven. Hier wankelt schoonheid op de rand. In *Spotting Sadhus* zie je een grauwe massa tempels naar de hemel klimmen, opgevrolijkt door de oranje plekken waar de heilige mannen bivakkeren. Een steekt zijn hand op. Hij krijgt bakshish, en de toerist gaat opgelucht verder. Verlichting is handel.

In haar Indiaserie transformeerde Mariëlle van den Bergh uiteindelijk prachtige weefsels uit Tilburg tot logge honden vol wonden en zweren. Zielig, verlaten en zo hulpeloos. " India, India.. ", denk je bij het zien er van. De aandoenlijkheid van de honden roept betrokkenheid op. Maar Mariëlle van den Bergh schetst alleen maar hoe het *is*. Zij filmt met haar ogen en gevoel, en reproduceert die innerlijke opnamen tot zachte vormen die een harde werkelijkheid onthullen. En net als in India gaan je gevoelens over schoonheid en waarde wankelen bij het zien ervan. Alles wordt ambivalent. Ze stelt met haar hondentaferelen de vraag naar de plek van mensen op de aardbol, en naar de verantwoordelijkheden die met die plek kunnen samenhangen. Het antwoord? Ze kijkt me aan met ogen die weten, maar geen koers kunnen bedwingen.

Werk van Mariëlle van den Bergh is te zien tijdens de overzichtstentoonstelling van Helen Sieger (overleden in 2010) van 4 november t/m 31 december 2010 bij DeMedici Beeldende Kunst in Nunspeet en tijdens de thematentoonstellingen van DeMedici in 2011: www.demedici.nl.
www.mariellevandenbergh.eu